

דמוציא דחומנות - דמי דפ"ב
מוציא ספר מים עמוקים
דעומדי לצאת לאור מולם

ספר

מגם עמוקים

ביאורים וחידושים
בספה"ק ליקוטי מוהר"ן

מסד
מעיינים
בנהלים

בעזרת השם יתברך

ספר

מיום עמוקים

ביאורים וחיידושים במאמרי

הספר הקדוש

ליקוטי מוהר"ן

מהרב הקדוש אור האורות

'נחל נבע מקור חכמה'

מו"ה רבי נחמן מברסלב זיע"א

אשר חנני השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו

שמואל משה קדמד

בלאאמו"ד הרה"ח רבי אהרן ליב זצלה"ה

יוצא לאור ע"י

מכון 'מעינים בנחלים'

מרחשון תשפ"ד

פעיה"ק ירושלים תובב"א

יז"ל ע"י
מכון 'מעינים בנחלים'
052-7643910

כל הזכויות שמורות

סדר ועימוד:
י.צ. סטאדיק
עיצוב כריכה ושערים:
שילוב

תורה רפב

אפילו מעט טוב ששם אינו רשע, נדון מזה שבפנימיותו יש טוב מצד נשמתו שהיא חלק אלוק ממעל ולכן עצמותו טוב ובוודאי יש לו תקוה לשוב אל ה' בכח הטוב שבעצמותו. וכדברי ה'אור החיים' הידועים על פסוק (במדבר כג, כא) "לא הביט און ביעקב", זה לשונו: על דרך אומרו 'כולך יפה ומום אין בך', שאין החטא עושה בו מום קבוע אלא לכלוך העובר על ידי רחיצה והדחה". כלומר שאצל ישראל החטא מהווה לכלוך חיצוני בלבד, ואף אם ירבה כמו שירבה עדיין אינו אלא לכלוך העובר על ידי רחיצה והדחה ושוב מתגלה יפיו וטובו.

והוא על דרך המבואר במאמר המתחיל 'צריך ליהזר מאד להיות שמח בשבת' (לקו"מ תנינא סי' יז) זה לשונו "דרך השי"ת להביט על הטובות שעושין. ואף שנמצא בהם גם כן מה שאינו טוב, אינו מסתכל על זה. כמו שכתוב לא הביט און ביעקב. מכל שכן שהאדם אסור לו להביט על חברו לרעה, למצוא בו דווקא מה שאינו טוב ולחפש למצוא פגמים בעבודת חברו, רק אדרבא מחויב להביט רק על הטוב".

ובן אמרו חכמינו ז"ל (שיר השירים זוטא א, ה) על פסוק "אל תראוני שאני שחרחורת ששזפתני השמש", ש"אינו דומה אדם שיצא

א) דע כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות ואפילו מי שהוא רשע נמור. נראים כסותר לדברי הראשונים על המשנה (אבות א, ו) "הוי דן את כל האדם לכף זכות" המבארים להדיא דלא אמרו כן על רשע נמור. זה לשון הרמב"ם (פירוש המשניות שם) "וכן כשיהיה רשע ונתפרסמו מעשיו ואחר כך ראינוהו שיעשה מעשה שכל ראייתו מורות שהוא טוב ויש בו צד אפשרות רחוק לרע ראוי להשמר ממנו ושלא תאמן בו שהוא טוב [היינו שהמעשה הוא טוב] מאחר שיש בו אפשרות לרע ועל זה נאמר כי יחנן קולו אל תאמן בו". וכן כתב רבינו יונה שם.

ונראה דיש לחלק את דברי רבינו מדברי המשנה, דהמשנה עוסקת בלימוד זכות על מעשה מסוים שעשה איש פלוני שלפי ראיית העיניים נראה כמעשה רע, שכל עוד פלוני אינו ידוע כרשע עלינו להתאמץ ולדונו לזכות, כגון שכוונתו לא היתה לרע וכו'. וכן משמע במפרשים שם. אמנם דברי רבינו הם על כללות האדם ולא על הפעולות הלא טובות שלו. ועל זה אומר רבינו שאף שידוע בוודאות שאדם זה עשה או עושה מעשים רעים, מכל מקום אין לנו לומר שאיש זה כולו רע ואין בו טוב כלל וכבר אבדה תקוותו מלשוב אל ה', אלא 'צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב', וכשנמצא בו

ומבארן ד"מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס וכו' מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש לרצונו". דאנן סהדי שאין זה אלא מפאת התגברות יצרו אבל בפנימיותו יש רצון אמיתי לקיים המצוות.

הרי שהרמב"ם עצמו מסכים שבפנימיות איש הישראלי, אפילו הפחות שבישראל קיים טוב והוא מצד עצם היותו איש ישראל, חלק אלוך ממעל ובוודאי רוצה לעשות רצון קונו.

ותרע שכן הוא ומוכרח הדבר דכוונת רבינו היא לדון את האדם בכללותו לכף זכות ואין כוונתו על מעשה מסוים, דהלא בהמשך המאמר אומר רבינו שגם האדם על עצמו כאשר היצר בא אליו ומבקש להפילו לעצבות מחמת מעשיו הרעים, עצתו שידון את עצמו לכף זכות. וכאן כולי עלמא מודי שלא יתכן לפרש שידון את מעשיו הרעים לכף זכות, שהרי יודע האדם נפש בהמתו מה היתה כוונתו בעת שעשה מעשים אלו אם אנוס היה או לאו.

[והאיר לי בני ר' נתן דוב בשם ידירו ר' שלום לידר הי"ו דאילו כוונת רבינו כאן היא לדבר המשנה, מסתמא היה מציין כמו שאמרו חכמינו ז"ל כדרכו בכמה מקומות במשנה זו עצמה (עיין לקו"מ ס"ו קלו ועוד)].

השתא דאתינא להכי בוודאי יש לימוד זכות גדול אף על המעשים, שבוודאי כל יהודי כל מעשה שעושה שהיא בניגוד לרצון

כעור ממעי אמו, לאדם שיצא נאה ונתנוול כי נוח לו במהרה לחזור ולהיות נאה". עוד אמרו (שם) על פסוק "שחורה אני ונאווה", "שחורה אני במעשה העגל ונאווה אני במעשה המשכן". וכמאמרם ז"ל (סנהדרין מד.) "אף על פי שחטא ישראל הוא". וכדברי רבי מאיר בגמ' (קידושין לו.) על פסוק (דברים יד, א) "בנים אתם להוי"ה אלקיכם", "בין כך ובין כך קרויים בנים". ובדרך צחות אפשר דראשי התיבות של 'בנים אתם להוי"ה' הוא ראשי התיבות של 'אזמרה לאלקי בעודי'. ומן הראוי להביא הנה את אמרתו של הצדיק הגאון ר' אפרים'ל ז"ל דלכך רבי מאיר דייקא אמר 'בין כך ובין כך קרויים בנים' [ודלא כרבי יהודה דרק ב'נוהגים מנהג בנים קרויים בנים'] כי רבי מאיר אזיל לשיטתו ד'חייש למיעוטא' (עבודה זרה לד: חולין פו.), היינו ה'עוד מעט ואין רשע'.

וזה לשון ה'ביאור הליקוטים' "כי כל אחד מישראל איך שהוא מאחר שיש בו איזה ניצוץ דניצוץ ישראל שהם חלק אלוך ממעל עצם הטוב אי אפשר בשום אופן להיות נופל לגמרי שיהיה רשע גמור".

והיינו כדברי הגמ' (ברכות י.) ד'יתמו חטאים' כתיב ולא חוטאים וצריך לבקש רחמים עליהם שישובו ואז יתקיים המשך 'ורשעים עוד אינם'.

ותראה דאף הרמב"ם עצמו שכתב בלשון חריף מאד שלא לדון את מעשה הרשע לזכות, הוא עצמו בספרו הגדול 'משנה תורה' (גירושין ב, כ) מבאר את הדין של "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני" [שהוא לכאורה תמוה כי הלא עינינו רואות שאינו רוצה לגרש ומה שאומר רוצה אני הוא רק מפני שכופין אותו, ואם כן מדוע נחשב שמגרש לרצונו

ושלכן ניתנה להן התורה]. וכדמצינו בכמה וכמה מאמרים (עיין לקו"מ סי' קא, רמז, רנ ועוד) שכל הרע של האיש הישראלי הוא תוצאה של הגלות בין העכו"ם, כלשון הפסוק (תהלים קו, לה) "ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם" [ועיין עוד מאמר 'כי מרחמם ינהגם' (לקו"מ תנינא סי' ז) ד"מי שיודע קדושת ישראל מאין הם לקוחים ויודע רוחניות ודקות של ישראל, הוא יודע שישראל הם רחוקים לגמרי מעוון ואין עוון שייך להם כלל כלל לא לפי גודל קדושתם משרשם וגודל דקותם ורוחניותם".

עוד עיין מאמר 'וידבר אלקים' (שם סי' צא) דכשהצדיק מדבר עם עכו"ם הוא מוציא הטוב ממנו והוא נשאר אפס וריק, והיינו כי הטוב אצל עכו"ם הוא חיצוני בלבד. והוא הענין המובא בספרים על דברי הגמ' (קידושין מ.) דאצל ישראל מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ומחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ואילו אצל העכו"ם להיפך דמחשבה רעה מצרפה למעשה ומחשבה טובה אינו מצרפה למעשה, והיינו טעמא כי הרצון הבא מהפנימיות נחשב כמעשה ולכן אצל ישראל מחשבה טובה נחשב כמעשה ואצל העכו"ם מחשבה רעה נחשב כמעשה].

נמצא דכל מעשה טוב שאיש הישראלי עושה בעולם הזה, הוא מעשה נצחי, כי הוא נובע ובא מפנימיותו, מהחלק האלוקי שבו. ועבור כל נקודה ונקודה טובה שעושה אף הגרוע שבגרועים שבישראל, יזכה עבודה לשכר נצחי, אשר כל העולם הזה אינו כדאי כנגדו [כלשון מוהרנ"ת] ויזכה עבודה לזיו השכינה לנצח נצחים. לעומתה הרע והעונש עם כל חומרותו הנורא אשר לא יתואר בשכל אנושי הוא עם גבול וקצבה, כלשון חכמינו ז"ל (ראש השנה יז.) "גהינום כלה והם אינם

ה', בוודאי שעשה הדבר באונס ובשווג [כלשון הרמב"ם 'שאנס את עצמו']. וכדברי מהר"י ט"ב זיע"א על דברי חכמינו ז"ל הידועים שבעת קריעת ים סוף טען שרו של ים 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה', והשיב לו הקב"ה 'אי אתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון'. ושאל מהר"י ט"ב דלא מצינו במצרים שאנסו לעבוד עבודה זרה. אלא אמר שמוכח מכאן שמזיד של איש ישראל הוא כאונס של גוי. ודפח"ח.

ובוודאי שעדיין צריך רחיצה והדחה על עברות אלו, על ידי תשובה אמיתית, אמנם די בזה להשיב ליצר הבא להפיל את האדם לידי ייאוש, ולומר לו 'אל תראוני שאני שחרחרתי' דאין השחרות משלי אלא לכלוך חיצוני בלבד וכהרף עין אשובה אל ה' והנה שבה כבשרו, חדשה וגם טהורה.

(ב) ואפילו מי שהוא רשע נמור צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב שבאותו המעט אינו רשע ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב ודן אותו לבק זכות על ידי זה מעלה אותו באמת לבק זכות ויוכל להשיבו בתשובה. לכאורה הלא כנגד כל נקודה טובה שמוצא ברשע, יש כנגדה כהנה וכהנה מעשים רעים, חטאים עוונות ופשעים. וכיצד זה יגבר מעט הטוב כנגד כל כך הרבה רע.

אמנם כבר התבאר לעיל (אות א) דיש הבדל מהותי בין הרע לטוב, שהרע אינו אלא לכלוך חיצוני הנטהר על ידי רחיצה והדחה, כדברי האור החיים [המובא לעיל (שם)]. לעומתו הטוב הוא עצמותו ופנימיותו של האיש הישראלי, [ועיין ספר 'אור יקר להרמ"ק (כרך ה עמ' רז) דאין קדושת ישראל מצד מה שנתנה להם התורה אלא מצד עצמן

ואיננו, כי יצא מהמקום שהוא 'כף חובה' למקום שהוא 'כף זכות'. ואז המקום גורם שיכול להתעורר ולנטות לתשובה. אמנם עדיין אינו מוכרח לעשות תשובה, אלא אם מעורר עצמו ובוחר לעשות תשובה, הדבר בא לו הדבר בנקל.

ענין זה יתבאר עם דברי רבינו בהמשך המאמר בכמה אופנים. ראשונה, על פי הידוע דהיצר הרע יונק מדינים, כמבואר במאמר 'להתחזק תמיד נגד היצר הרע' (לקו"מ סי' עב) [ולכן כששורין דינים על האדם צריך ליהדר ביותר מהיצר הרע]. וכשאדם חוטא הוא ממשיך על עצמו דינים וקטרוגים, כמאמרם ז"ל (אבות ד, יא) "העושה עברה אחת קונה לו קטגור אחד", ומחזק בזה את יצרו הרע ולכן החטא גורם לחטוא עוד, כמו שאמרו ז"ל (שם משנה ב) "עבירה גוררת עבירה". והיינו טעמא שאמרו כן גם לצד הטוב ד"מצוה גוררת מצוה" (שם), כי המצוה מעוררת חסד שממנה יונק יצר הטוב את כוחו. וכשהאדם דן את חברו [וכן את עצמו] לכף זכות, הוא מטה אותו לצד החסד ומעורר עליו חסד ורחמים למעלה ומחליש ומכניע את היצר הרע שיניקתו מהדינים. וממילא יוכל לשוב בתשובה.

שניה, על פי המבואר בכמה מאמרים [עיי' לקו"מ סי' נד המוזכר להלן במאמר, ועוד] שכשיש עירוב טוב ורע, הסטרא אחרא מתגברת להעלים ולהסתיר ולכבוש את הטוב וממנו יונקת חיותה. וכשמבררים ומוציאים ממנה את הטוב [היינו הניצוצות הקדושים] שבלעה, מכניעים אותה ומתבטלת. והיינו המבואר במאמר 'וביום הבכורים' (לקו"מ סי' נו) ובמאמר 'איה' (לקו"מ תנינא סי' יב) שבמקום שמגלים ויודעים שהשי"ת מוסתר

כלים". נמצא דכל עונשי הגהינום יחד אין להם ערך לעומת נקודה אחת נצחית של זיו השכינה שיזכה לה הפחות שבפחותים [לאחר המירוק] עבור כל נקודה ונקודה שזכה לחטוף בימי חלדו.

והנה כאשר יתבונן האדם בדבר נפלא זה, יביאהו הדבר לשמחה עצומה [כמבואר בהמשך המאמר שצריך לשמוח בכל נקודה ונקודה] ויוכל לחזור בתשובה שלמה, תשובה אמיתית, תשובה מאהבה ויתהפכו עוונותיו לזכויות [עיי' סוף מאמר המתחיל 'כשאדם נכנס בעבודת השם' (לקו"מ תנינא סי' מח) זה לשונו "וראוי לילך עם מה שנאמר במאמר 'אזמרה לאלקי בעודי', דהיינו לבקש ולחפש למצוא בעצמו איזה זכות ואיזה נקודה טובה. ובזה המעט טוב שמוצא בעצמו ישמח ויחזק עצמו ואל יניח את מקומו, אף אם נפל למה שנפל ר"ל אף על פי כן יחזק עצמו במעט דמעט טוב שמוצא בעצמו עדיין עד אשר יזכה לשוב על ידי זה להשי"ת וכל הזדונות יהיו נעשין זכויות"] ולא יצטרך לעונשים כלל.

ג ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב ודן אותו לכף זכות על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות ויובל להשיבו בתשובה. עוד להלן 'על ידי זה אתה מעלה אותו באמת מכף חובה לכף זכות עד שישוב בתשובה וכו' וזה והתבוננת על מקומו ואיננו. משמע דהחיפוש ומציאת הטוב מוציא את האדם מכף חובה לכף זכות. וכשהוא בכף זכות בנקל לאדם לשוב בתשובה אם רוצה. כי הרשע הגמור מקומו שעומד בו הוא 'כף חובה', ושם קשה מאד לשוב בתשובה, כי מקומו מטהו לחובה ולרע. וכשמוצא בו טוב הוא מוציא אותו ממקומו ומעבירו למקום הנקרא 'כף זכות', שעל זה נאמר 'והתבוננת על מקומו [הראשון]

עם הפחות שבפחותים. וזה פירוש כולו סג יחדיו, אפילו מי שסג מכל וכל מהקדוש ברוך הוא, אף על פי כן צריך שנהיה יחדיו, לייחד ולקשר עמו]. ומה שרבינו אומר בתחילת המאמר שעל כל אחד לחפש הנקודות טובות הן באחרים והן בעצמו, אין זה כי אם בגדר אתערותא דלתתא לעורר את הצדיק לגמור הענין בשלמות, כמבואר ב'ביאור הליקוטים'.

שלישית [והוא כעין הטעם השני], על פי המובא דהסטרא אחרא היא גופא בחינת עצבות וזהו מהותה ולכן בורחת ממקום שיש שם שמחה. [עיי' רמח"ל (פרשת ראה) "שכשהסטרא אחרא חפצה לקטרג צריך לעמוד עליה בדבר שהוא מתנגד אצלה ממש, לכך נאמר 'ושמחת', [כי] הסטרא אחרא היא עצבון ובכח השמחה של מצוה היא נכנעת". וכן הוא בדברי תלמידו חברו הרמד"ו ז"ל דלכן כתבה תורה אצל מעשר שני שאוכלים בירושלים (דברים יב, ז) "ושמחתם לפני ה' אלקיכם", כדי להרחיק את הסטרא אחרא שלא יהיה להם אחיזה בפירות מעשר שני, כי הסטרא אחרא היא עצב ואינה יכולה לסבול שמחה. וכן עולה מפורש בדברי ה'ביאור הליקוטים' (סי' כד, ק) שהסטרא אחרא היא עצב ובשמחה מגרשין אותה מהקדושה]. ולכן כשמשמח עצמו בנקודות טובות הוא מגרש מהם הסטרא אחרא שלא ינקו מהם.

עוד יש טעם רביעי, כי כל התעוררות דקדושה שיש לאדם בא מנקודתו הפנימית שהיא מהות קדושת האיש ישראלי לפי שרשו, וממנה נמשכות כל הנקודות טובות שזוכה לעשות. לכן כאשר האדם מחפש אחר נקודותיו הטובות ומלקטם ומשמח עצמו בהם, הוא מעורר ומלהיב את נקודתו הפנימית שהיא עצמות שורש

שם, מתבטלת ההסתרה והופכת לדעת והסטרא אחרא נכנעת ומתבטלת]. ואפשר כי מה שהסטרא אחרא נאחזת באדם להכשילו זהו עקב הטוב שיש בו כדי שתוכל לינוק ולקבל חיות [וכביאורו של רבי יונתן אייבשיץ על "פדה עמך מעזים צאנך מיד גוזזים" שאומרים בזמירות של מוצאי שבת קודש] ומתגברת להעלים ולהסתיר הטוב ומזה יש לה כח להכשילו עוד ולהעלים יותר את הטוב שבו. וכשהאדם מתאמץ לחפש ולבקש את הטוב שבו ולגלותו מההסתרה, מבטל כח הסטרא אחרא להתאחז בו ולהכשילו ויכול באמת לצאת מכף חובה לכף זכות [וזהו סוד בירור הניצוצות הקדושים והעלאתם מהסטרא אחרא].

ובזה ניחא מה שאומר רבינו להלן במאמר שאף אחר שמצא נקודה טובה ימשיך לחפש ולמצוא עוד נקודות טובות. דלכאורה הלא אם לא יהיה לאדם כי אם נקודה טובה זו ולא יותר, בוודאי די בה שיוכל לשוב בתשובה. ואם כן מדוע כשיש לו עוד נקודות טובות צריך לחפשם ולמוצאם. ועל פי האמור ניחא, כי צריך שלא ישאר שום ערוב טוב ורע כדי שלא תהיה להרע מקום לינוק.

ואכן עבודה זו, ללקט כל הטוב שבעצמו ובאחרים עד שלא ישאר לסטרא אחרא מקום לינוק, מן העבודות הקשות שבמקדש היא. ולכן אומר רבינו בהמשך המאמר שרק הצדיק הגדול שהוא בחינת משה רעיא מהימנא יודע לחפש ולמצוא כל הנקודות טובות ולקבצם כראוי, [עיי' מאמר 'כי תצא למלחמה' (לקו"מ תנינא סי' פב) שדרך התשובה שעשה משה שקשר עצמו אפילו לפחות שבישראל ומסר נפשו עליהם וכו' והיה מאסף ומייחד ומקשר את עצמו עם כל ישראל אפילו

קדושתו, שממנה באים כל הרהורי התשובה והתעוררות דקדושה.

ד) ואף על פי שאתה רואה שהוא רשע גמור אף על פי כן צריך אתה לחפש ולבקש למצוא בו מעט טוב ששם אינו רשע. וכן להלן לגבי עצמו. משמע דלא סגי שיודע ומאמין שיש לרשע נקודות טובות וכן בעצמו לא די שמאמין שיש בו טוב ולשמוח עם זה, אלא צריך דייקא לחפש ולבקש אחריהם עד שימצא אותם ורק כך נעשה בירור הטוב מהרע, וכמבואר להלן בדברי רבינו שעל ידי החיפוש נעשים ניגונים וכו'.

ה) איזה מצוה או דבר טוב. כלומר לאו דווקא מצוה ממש אלא אפילו איזה דבר טוב אף שאינה מצוה ממש, צריך לשמח עצמו עם זה, כי גם זה בא מכח קדושת ישראל שבו. ועיין מאמר 'תקעו - אמונה' (לקו"מ תנינא סי' ה) ד"כל דבר שיש בו רצון השי"ת נקרא מצוה, כי יש תרי"ג מצוות ואלו התרי"ג מצוות יש להם ענפים רבים, וכל דבר שיש בו רצון השי"ת, שעושים בו נחת לאביו שבשמים, הוא בחינת מצוה וצריך לגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות איזה רצון ונחת להשי"ת."

ו) כי איך אפשר שלא עשה איזה מצוה או דבר טוב מימיו. רבינו מגלה שכאשר איש ישראלי עושה דבר מצוה או דבר טוב, אפילו כשזה מלא בפניות ונגיעות ומחשבות זרות ופגמים, בהכרח שתהא בה נקודה נקיה וזכה לשם שמים. ועיין מה שכתבנו עוד בזה להלן (אות יא).

יפוד זה מוכח גם מדברי הגמ' (פסחים ה.) דבמקום סכנת עקרב אין צריך בדיקה, ומקשינן התם "והא שלוחי מצוה אינן

ניזוקין", ומפרקינן "שמא תאבד לו מחט ואתי לעיוני בתרה". הדר מקשינן וכי "כהאי גוונא לאו מצוה הוא [בתמיה], והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא הרי זה צדיק גמור" הרי שגם אם בעת קיום המצווה מתכוון להנאת עצמו, נחשב לצדיק גמור. [ועיין שם שמתרצים "דילמא בתר דבדק אתי לעיוני בתרה"]. ובגמ' ראש השנה (ד.) מסקינן דלא אמרינן הכי אלא בישראל ולא בעכו"ם, כי ישראל אף אם לא תגיע לו הטובה והנאת עצמו אינו תוהה ומתחרט על המעשה דאנן סהדי שבפנימיותו מתכוון לשם שמים ורוצה לקיים מצוות בוראו.

ובן מפרשים העולם בדברי הגמ' (פסחים נ:) "שמתוך שלא לשמה בא לשמה", שבתוך הישלא לשמה קיימת נקודה של 'לשמה'. כי יהודי המקיים מצוה מוסתר בפנימיותה רצון נקי וזך לעשות רצון קונו. [ועיין לעיל (אות א) דהרמב"ם (גירושין ב, כ) מבאר כן בדברי חכמינו ז"ל 'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני'].

ז) ואפילו בשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב והוא מלא חטאים וכו' צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב וכו' ואף שכשמתחיל להסתכל באותו הדבר הטוב הוא רואה שהוא גם כן מלא פגמים וכו' עם כל זה איך אפשר שלא יהיה באותה המצווה והדבר שבקדושה איזה מעט טוב וכו' על ידי זה הוא יוצא באמת מבין חובה לבין זכות ויובל לשוב בתשובה. עיין בגמרא (שבת לב.) "ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים. ואפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול וכו' ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים

לתשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול". ואפשר דמה שאמרו דתתקצ"ט מלמדין חובה ואחד זכות, הכוונה שהוא מלא חטאים ויש לו רק דבר טוב אחד, שברא לו מלאך מליץ אחד. ורבי אליעזר מוסיף שאפילו באותו מלאך תתקצ"ט חלקים לחוב ואחד לזכות, היינו שאותו דבר טוב שעשה גם הוא מלא פצעים ופניות ויש בו רק מעט טוב, יינצל בזכות מעט הטוב. ובוזה יתישב קושיית המהרש"א שקצת דחוק לדברי רבי אליעזר ד"היאך אפשר דבמעשה אחד יהיה תתקצ"ט פנים לחובה ואחד לזכות". ואפשר דלזה כיוון המהרש"א באמרו "ויש ליישב".

ו **אפשר** דבזה גופא שהאדם משתדל לעורר עצמו לתשובה ומחפש ומוצא בעצמו איזה מעט טוב, ואת אותו מעט הטוב הוא מצרף ומברר גם ונשאר בו רק חלק אחד מאלף ומזה מתעורר לתשובה כמבואר במאמר, דזה גופא מעורר עליו מלאך מליץ [כמבואר בגמ' שם] לפדותו מרדת שחת.

ז **בבחינת ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו.** היינו 'ועוד מעט ואין רשע' - על ידי בירור העוד מעט טוב ששם אינו רשע. 'והתבוננת על מקומו' - ה'לא טוב' שהיה שם [עיי'ן 'סיפורי מעשיות' (מעשה א מאבדת בת מלך)] "דא איז דער ארט וואס ס'איז ניט גוט" דיש מקום המכונה 'לא טוב'. 'ואיננו' - כי יצא מכף חובה לכף זכות. ויתכן להעמיס עוד בפסוק, על פי דברי רבינו במאמר המתחיל 'כשיש להאדם לב' (לקו"מ תנינא סי' נו), דמי שיש לו לב ישראלי אין שייך אצלו מקום כלל, כי אדרבא הוא מקומו של עולם. היינו שהוא בבחינת למעלה מן המקום. ואדם כזה אין חילוק אצלו בין מקום למקום, כי בכל מקום הוא דבוק ועובד את השי"ת. ומבואר במאמר 'אחוי לן מנא' (לקו"מ סי' כה) ובמאמר 'ויהי מקץ' (שם סי' נד) שצריך לשבר את לב האבן שהוא המדמה שבלב, היינו התאוות המדומות ושרירות הלב. והכנעתו כשש ושמח בנקודותיו הטובים. נמצא שבבירור הנקודות טובות זוכים ללב בשר, היינו לב ישראלי, שעל ידו עולים לבחינת למעלה מן המקום. וזהו 'ועוד מעט ואין רשע' - כשמברר את העוד מעט ששם אינו רשע. אז 'והתבוננת על מקומו ואיננו' כי עלה למעלה מן המקום. ועל ידי זה זוכה לצאת מכף חובה לכף זכות כי אין מקום שימנענו מעבודת השי"ת. כי עיקר המניעות הוא מבחינת המקום ברוחניות ובגשמיות. וכשעולה מבחינת מקום, יוצא מכף חובה לזכות. ועיי'ן גם במאמר 'תקעו ממשלה'

ח **כשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב וכו' צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב וכו' איך אפשר שלא יהיה באותה המצווה והדבר שבקדושה איזה מעט טוב.** יתבאר עם זה דברי רבי חנניה בן עקשיא (אבות ג, טז) "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות". כי מבואר במאמר שעל האדם לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב שזכה לעשות, כי אפילו מי שהוא מלא חטאים 'איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצוה או דבר טוב', וכשמוצא בעצמו נקודה טובה יחיה וישמח את עצמו בה ואז ייצא באמת מכף חובה לכף זכות ויוכל לשוב בתשובה. וזהו 'רצה הקב"ה לזכות את ישראל' היינו שיוכלו

ובך יתפרשו דבריהם ז"ל 'ועכשיו שנברא' בלשון תמיהה, הרי מוכרח דנוח לו שנברא, כי תכלית הבריאה היא להיטיב. ומה שנמנו וגמרו דיותר עלול להכשל ולהפסיד, על זה יש עצה 'יפשפש במעשיו' היינו שיפשפש ויחפש אחר המצוות והמעשים טובים שעשה. 'ואמרי לה ימשמש במעשיו' היינו דאף כשמתבונן ומוצא שהמצוה והדבר טוב שעשה מלא פניות, ימשמש בה עד שימצא בה את הנקודה הזכה והנקייה. ואז בוודאי 'נוח לו שנברא' כי יכול לזכות לתשובה ויתהפכו עוונותיו לזכויות.

דאתינא להכי יתנהרו אף דברי התוס' שם (ד"ה נוח לו לאדם שלא נברא), דמקשים דהלא מדברי הגמ' (עבודה זרה ה.) 'בואו ונחזיק טובה לאבותינו וכו' משמע דנוח שנברא. ומתרצים ד"הכא איירי בסתם בני אדם, אבל צדיק אשריו ואשרי דורו". והיינו כדברי רבינו בהמשך המאמר דהצדיק הגדול יודע ללקט את כל הנקודות טובות שבכל ישראל ולדון אפילו את פושעי ישראל לכף זכות ולהחזירם בתשובה, ולכן בוודאי 'אשריו ואשרי דורו' שנבראו.

ובררך צחות יתבאר עם זה לשון הפסוק (בראשית י, ה-ו) 'וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום וינחם ה' כי עשה את האדם'. דלכאורה די בכך ש'רבה רעת האדם' ומה יתרון בזה ש'כל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום', הלא אם מעשיו רעים, מסתמא גם מחשבותיו כן הם.

אך עם דברי רבינו יתפרש 'וירא ה' כי רבה רעת האדם', שהוא מלא חטאים ועוונות. אמנם עדיין נותר תקווה שיפשפש וימשמש במעשיו וימצא בעצמו נקודות טובות ויחזור

(לקו"מ תנינא א, יד) שהכח לדון כל אחד לכף זכות נמשך מבחינת מקומו של עולם שהוא למעלה מן המקום.

(י) וכן צריך האדם למצוא גם בעצמו וכו' ואפילו כשמתחיל להסתכל בעצמו וכו' צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב וכו' ואף שכשמתחיל להסתכל באותו הדבר הטוב וכו' עם כל זה איך אפשר שלא יהיה באותה המצוה והדבר שבקדושה איזה מעט טוב. עם דברי רבינו יתבאר כמין חומר מאמר רבותינו ז"ל (עירובין יג.): 'נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו'.

ועיין מהרש"א (מכות כג: ד"ה תרי"ג מצוות נאמרו למשה) דמפרש 'נמנו וגמרו' שמנו וספרו את המצוות וראו שמצוות לא תעשה מרובים על מצוות עשה, הלכך האדם עלול יותר להכשל מלקיים רצון השי"ת, לכן גמרו אומר דנוח לו שלא נברא.

ומקשים העולם איך יתכן לומר דנוח לו לאדם שלא נברא, הרי השי"ת ברא אותו וידוע שתכלית הבריאה הוא להיטיב לנשמות ישראל ובוודאי נוח לאדם להיות נברא.

אמנם עם דברי רבינו הכא דאף אדם שהוא מלא חטאים די בכמה נקודות טובות כדי שתביאנו לידי שמחה ויזכה לתשובה. אם כן אף שמצוות 'לא תעשה' יתרים על מצוות 'עשה' ואכן האדם עלול להכשל, מכל מקום יכול בקל לחזור בתשובה ויהפכו זדונותיו לזכויות, כמבואר במאמר המתחיל 'כשאדם נכנס בעבודת השם' (לקו"מ תנינא סי' מח).
נמצא דשוב 'נוח לו שנברא'.

ותפגמים הרבה וכו' על כל פנים היה איזה נקודה טובה בהמצוה. כמבואר לעיל (אות ו) דאף שעשיית המצוה היתה עם פניות, מכל מקום בוודאי היתה גם נקודה טהורה לשם שמים, כי פנימיות היהודי הוא טוב מצד שורש קדושת נשמתו שהיא חלק אלוך ממעל. וכדביארנו לעיל (אות א) בדברי הרמב"ם (גירושין ב, כ) על דברי רבותינו ז"ל (יבמות קו). 'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני', דכל יהודי בפנימיותו רוצה לקיים מצוות ה' אלא שמצד חיצוניותו גובר עליו יצרו ואנסו שלא לעשות, וכשכופין אותו הרי תשש יצרו ולכן כשאומר רוצה אני הרי זה רצונו האמיתי. ועדיין צריך ביאור דממה נפשך אם סומכין על הרצון הפנימי מדוע צריך לכפותו שיוציא בפיו, אלא על כרחך דרצון פנימי אינו די וצריך שיגלה אותו בפיו, אם כן כשאומר מתוך כפיה, אין לך פניה גדולה מזו. אלא מוכרח מכאן דגם כשמוציא מפיו מתוך כפיה, אי אפשר שלא תהיה באמירתו נקודה נקיה מצד הרצון הפנימי וכיון שהוציאה הוי ליה לרצונו.

יב) צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב כי איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצוה. עיין זוהר (שמות יא.) על פסוק (קהלת ח, יד) "ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים". זה לשונו "דתנינן עבד קודשא בריך הוא צדיקים ורשעים בעלמא. וכמה [כמו] דאתייקר איהו בעלמא בעובדי דצדיקיא הכי נמי אתייקר איהו ברשיעיא כד עבדי עובדא טבא בעלמא, כמה דאת אמר (קהלת ג, יא) את הכל עשה יפה בעתו. ווי לחייבא כד עביד גרמיה רע ואתתקיף בחוביה, כמה דאת אמר (ישעיה ג, יא) אוי לרשע רע". הנה להדיא שאפילו רשע אסור לו לחשוב על עצמו שכולו רע, כי דין גרמא דאתתקיף בחוביה, שנכנס ביותר לכף חובה. כי כשיודע

בתשובה. אמנם כאשר 'כל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום' שחושב על עצמו שהוא כולו רע ואין בו שום נקודה טובה, ומחשבה זו מפילה אותו יותר ויותר עד שמאבד כל תקוה ח"ו. אזי באמת 'נוח לו שלא נברא', לכן 'וינחם ה' כי עשה את האדם'. [עיין זוהר (שמות יא.) "ווי לחייבא כד עביד גרמיה רע ואתתקיף בחוביה" אוי לו לרשע שמשים עצמו רע וזה גורם לו להתחזק בעוונותיו. מובא בשלמותו לקמן (אות יב)].

וידוע ד'רק רע כל היום' סופי תיבות עמלק, כי זה מעשה עמלק לייאש את האדם שנכשל בחטא, כמו שכתוב (דברים כה, יח) "ויזנב בך כל הנחשלים אחרריך" אלה שהענן פלטן, שמכניס בלבם שאין להם תקוה וכבר כולו רע. [עיין 'ליקוטי הלכות' (חוקות עכו"ם ב) דקליפת עמלק הוא המדמה שבלב שהוא כח הבהמיות. ולכן עמלק דימה עצמו לבהמה]. ועיקר ההתגברות נגדו הוא על ידי שמחה דקדושה, שמשמח עצמו בנקודותיו הטובים (כדברי מוהר"א בר"ן בספר 'כוכבי אור') ושמחה זו מבטלת את הרע ומקיים בזה מצוות מחיית עמלק, שימחה שמו וזכרו ויהיה שם ה' שלם וכסאו שלם במהרה בימינו אמן.

עם האמור יזהיר כזוהר הרקיע פרפרת נאה ששמעתי בשם מחותני הגאון רבי צבי חשין שליט"א דהפסוק [הנאמר שם (פסוק ח)] "ונח מצא חן בעיני הוי"ה" עולה בגימטריא תכ"א כמספר 'אזמרה לאלה"י בעודי' ודפח"ח.

יא) ואף כשמתחיל להסתכל באותו הדבר הטוב הוא רואה שהוא גם בן מלא פצעים וכו' מלא פניות ומחשבות זרות

שיש בו עדיין טוב ומשמח עצמו בזה הוא יוצא מכף חובה לכף זכות.

וב'נצוצי אורות' (שם) מקשה "הא אמרו רבותינו ז"ל דמצוות הרשע הולכות לסטרא אחרא, דכתיב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי, והכא קאמר דאתייקר איהו ברשיעיא דעבדי עובדא טבא וכו' ואפשר לומר דאם הרשע עושה המצוה לשם שמים גמור בלי שום פניה בעת ההוא, נחשב לו לכמה מצוות ומסתמא יהרהר תשובה קצת, ועדיין צריך ישוב". וב'מדבר קדמות' (מערכת ר אות ו) מביא קושיא זו בשם מוהר"ש שרעבי ז"ל שהקשה מדברי הזוהר הנ"ל על מה שכתב בליקוטי רבינו האריז"ל על פסוק 'ולרשע אמר' דמעשים טובים של הרשע מוסיף כח בקליפה. עיין שם מה שתירץ בזה.

אמנם דברי רבינו כאן אינם נוגעים כלל לקושיא וסתירה זו, דתוקף הקושיא הוא על לשון הזוהר דמשמע שבעת שהרשע עושה מעשה טוב אתייקר בהו קודשא בריך הוא. ורבינו ז"ל מדבר בעת שהאדם עוסק בתשובה ורוצה לצאת מכף חובה לכף זכות, ורבינו מיעץ לו שישמח במעשים הטובים שעשה. כי בעת התשובה הוא מברר ומוציא את הטוב שלו מהסטרא אחרא, כמבואר ב'ספר הליקוטים' זה לשונו "וכשחוזר בתשובה מוציא אותו הכח שנתן בתוך הקליפה ומכניסו בקדושה, ועל זה נאמר חיל בלע ויקיאנו וגו' ולזה נקראת תשובה, שתשוב דברי הקדושה למקומה, ושכרו כפול ומכופל שמכניע הקליפה בהוציאו את הקדושה מתוכה ונותן כח אל הקדושה בהכניסו לתוכה". ועל זה באים דברי רבינו ליעץ לאדם איך להוציא הכח מהקליפה והוא על ידי שיחפש ויברר מעשיו הטובים וישמח בהם.

ונראה מלשון החיד"א ב'נצוצי אורות' שלא נחה דעתו מהתירוץ דהזוהר מיירי שעשה המצוה בלי שום פניה, דבוודאי אינו מצוי שרשע יעשה מצוה בלי פניות. וגם הזוהר סתמא קתני.

ויתורין עם זה דברי רבינו כאן, דישראל אף שהוא רשע כשעושה איזה מצוה או דבר טוב גם כשהוא מלא פניות ופסולת, בפנימיותה יש נקודה של טוב ששם לא יש שום פניות [כן משמע מדבריו]. ומובן שנקודה זאת נעלמת מאד עד שהאדם עצמו אינו מכיר בה ואין יודע ומכיר בה כי אם השי"ת שהוא בוחן לבות וכליות והאדם צריך להאמין שהוא כן. וזה המבואר בספרים דדברי האריז"ל שהמעשים הטובים של הרשע נותנים כח בקליפה, זהו רק מצד חיצוניות המעשה, כי שם נמצאים הפניות והפסולת. אמנם בנקודה הפנימית הנעלמת הנקיה מכל פסולת אין להם שום יניקה, [על דרך 'מאמר סתום' שמחיה כל המקומות הנמוכים ואף על פי כן אין להם יניקה ממנו, המבואר במאמר 'איה' (לקו"מ תנינא סי' יב)]. ועיין ב'פרפראות לחכמה' (שם)]. ואפשר דעל חלק זה אומר הזוהר דקודשא בריך הוא אתייקר בהו. וזה עולה בקנה אחד עם התירוץ שמביא החיד"א ב'נצוצי אורות' ומיושב הדוחק.

עוד אפשר דהזוהר מדבר כלפי רשע שרוצה לחזור בתשובה שעליו לדעת כי השי"ת אתייקר במעשיו הטובים כשמבררם ומוציאם מרשות הקליפה. ועל זה מסיים הזוהר ווי לרשע כד עביד גרמיה רע', היינו שאינו נותן לבו לנקודה טובה שבו ועל ידי זה 'אתתקף בחוביה', כי הקליפה מתגברת על ידי חיצוניות מעשיו הטובים. מה שאין כן כששמח במעשיו הטובים על ידי שידוע

אמנם עבודה זו של חיפוש ומציאת הנקודות טובות, היינו בירור הטוב מהרע מעבודות הקשות שבמקדש היא. כי האדם באשר הוא כמו שהוא טרם תחילת העבודה הרי הוא במצב של עירוב טוב ורע והיצר מתגבר עליו מאד להפילו לעצבות ומרה שחורה. לכן אין ביכלתו לעסוק בעבודה זו בשלמותה וחיבים לצעוד בה צעד צעד, עקב בצד אגודל. תחילה יבקש ויחפש איזה מצווה אחת או אפילו מעשה טוב [שאינה מצוה אלא דבר שבקדושה] ויחיה עצמו בזה וישמח בה מאד, ואז - מגלה רבינו - שהיצר בתחבולותיו לא ינח וינסה להוכיחו על פניו שמצוה זו מלאה פגמים עד שאין בה מתום. ועל כך מורה לנו לבל יתייאש וישיב לבעל דבר מנה אחת אפיים, כי בהכרח ישנה נקודה אחת - גם אם היא קטנה ונעלמה עד שאינה נראית - שהיא נקייה מכל רבב והיא זכה וטהורה, ויחיה עצמו בה וישמח בה מאד. ובכח שמחה זו יחזק עצמו ויחליש את כח היצר שבו. או אז יוכל להתגבר ולבקש ולחפש עוד ועוד נקודות טובות זכות וטהורות בעצמו ויגביר שמחתו בהם, וככל שיגביר שמחתו יחליש את יצרו עד שיצא לגמרי מכף חוב לכף זכות ויוכל לשוב בתשובה.

ובן הוא להדיא בדברי רבינו במאמר 'ויהי מקץ - זכרון' (סי' נד) [המובא כאן] בביאור הפסוק "אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי", "נגינתי דהיינו בחינת הניגון שהוא בחינת ברור הטוב מן הרע וכו' וזהו עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי וכו' ולחפש ולבקש למצוא הנקודות טובות".

ואפשר להביא סימוכין לדבר מהמעשה של בן המלך ובן השפחה שנחלפו (סיפורי מעשיות מעשה יא) דרבינו מספר שם שכאשר היו ביער שמעו בלילה קול החיות

שהקב"ה אתייקר בהו, אז מוציא כח הקדושה מהם ונכנס לכף זכות לגמרי.

יג) כי צריך האדם לחפש ולבקש למצוא בעצמו איזה מעט טוב כדי להחיות את עצמו ולבוא לידי שמחה. עיין מאמר המתחיל 'דע כי צריך וידוי דברים' (לקו"מ סי' קצח) ד"שורש נקודות כל המצוות היא השמחה", היינו שהשמחה הוא שורש כל הטוב והקדושה, לכן כשמוציא ומברר הנקודות טובות מתוך הרע שבו, הוא מברר את השמחה מתוך העצבות. וזהו המבואר בהמשך המאמר ש'על ידי זה נעשין נגונים כמבואר במקום אחר' היינו מאמר 'ויהי מקץ' (לקו"מ סי' נד). כי מבואר שם שהניגון ענינו בירור הטוב מהרע ומבואר שם דעבודה זו נעשית על ידי בירור הנקודות טובות.

יד) וכמו כן צריך לחפש עוד למצוא בעצמו עוד איזה דבר טוב וכו' וכן יחפש וילקט עוד הנקודות טובות ועל ידי זה נעשין נגונים כמבואר במקום אחר. כאן מוסיף רבינו שצריך ללקט עוד נקודות טובות ולא די במציאת הנקודה טובה שבמעשה אחד או במצוה אחת. וקצת תימה שהפריד ענין זה של ליקוט עוד נקודות טובות ולא כתבו לעיל תוך כדי ביאור ענין החיפוש [היינו אחר התיבות 'עם כל זה איך אפשר שלא יהיה באותה המצוה והדבר שבקדושה איזה מעט טוב'. שבה סיים ביאור עבודת החפוש, היה לו להמשיך 'וכן צריך לחפש עוד הנקודות טובות']. גם לכאורה היה יכול לומר שצריך ללקט כל הנקודות טובות, וצריך להבין אריכות הלשון שמבאר תחילה שצריך לחפש ולמצוא איזה מצוה, אחר זה מוסיף שגם אם המצווה עצמה מלאה פגמים 'איך אפשר וכו', ורק אחר כך מוסיף שצריך לחפש וללקט עוד נקודות טובות ממצוות נוספות.

על ידי כך מתברר הרוח טובה. וכמבואר כאן במאמר.

ומה שאמר שצריך להיות 'יודע נגן' יתבאר עם דברי רבינו להלן במאמר דילן שרק הצדיק יודע לעשות עבודה של בירור הניגונים בשלמות, לחפש ולמצוא הנקודות טובות שבכל אחד ואחד מישראל. אמנם שם איירי מנגינה כפשוטה, ו'יודע נגן' היינו שיוודע סוד הנגינה, לכוון כפי הצורך לברר את הרוח טובה של אדם זה. ובוודאי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, כמו שאומר שם דאם אינו יודע נגן היינו שאינו בקי בחכמה זו כראוי, אזי לא יתהווה הבירור בנגינתו.

פז שכשהאדם נופל בדעתו מחמת גשמויות ומעשיו הרעים וכו' על פי רוב אינו יכול להתפלל וכו' אבל כשהוא וכו' מחפש ומוצא בעצמו עדיין איזה נקודות טובות וכו' ומחיה ומשמח את עצמו בזה וכו' אזי הוא יכול להתפלל. ההתחזקות לפני התפלה בנקודות טובות אינה סותרת כלל את דברי רבינו בכמה מקומות שאין לעמוד ולהתפלל מתוך גדלות וחשיבות עצמו ויגיעתו בעבודת ה' כי דין גרמא שתפלתו לא תהא מקובלת, אלא צריך לשכוח כל מעלותיו ולבקש מתנת חנם, [עיי' מאמר 'אלקים אל דמי לך' (לקו"מ סי' צז) ועוד].

כ בוודאי אסור לאדם לעמוד בתפלה מתוך הרגשה ודמיון שהוא ראוי לבקש וכי מגיע לו מצד הדין, וזוהי גאוה וגדלות שהיא תועבת ה'. אלא עיקר שמחתנו בנקודות הטובות היא מה שזיכה אותנו השי"ת להיות בניו רחומיו ונטע בתוכנו נשמה קדושה עליונה ובזה אנו אחוזים ודבוקים בו ית' ואנו טובים מצד בריאתנו וכך נשאר לנצח נצחים.

"שואגים והומים בקולות משונות וכו' ובתחלה נזדעזעו מאד ולא הטו אזנם אל הקול מחמת הפחד, אחר כך הטו אזנם ושמעו שהוא קול נגינה וזמרה נפלאה ונוראה מאד. והטו אזנם יותר ושמעו שהוא קול זמרה ונגינה נפלא מאד מאד שהוא תענוג נפלא ועצום מאד לשמע זאת וכו' ודברו ביניהם שישארו כאן כי וכו' מתענגים בתענוג נפלא כזה שכל מיני תענוגים בטלים כנגד זה". והיינו המבואר במאמר דכשהאדם רואה שהוא מלא חטאים זהו בחינת שאגת החיות רעות. ואזי נופל עליו עצבות ומרה שחורה זהו בחינת הפחד הגדול שנפל עליו מקול שאגות החיות. אמנם כשמתחזק למצוא את הנקודה טובה שהוא בחינת ניגון אזי יכול להתבונן בכח שמיעת הניגון וללקט עוד נקודות טובות.

פז ועל ידי זה נעשין ניגונים כמבואר במקום אחר (סי' נד) בחינת מנגן בכלי זמר. בסי' נד עוסק רבינו בתחילה מהנגינה כפשוטה, שהנגינה מבררת הרוח נבואה מתוך הרוח רעה ועל ידי זה שורה הנבואה על הנביא, כמו שכתוב "והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". ואומר רבינו שכמו כן יש בכל אחד ואחד מישראל בחינת רוח נבואה, שהיא רוח טובה של דבקות בהשי"ת, בחינת זכרון עלמא דאתי. אך הוא מעורב עם רוח רעה, עצבות רוח. ובעזרת הניגון מתברר הרוח טובה מתוך הרוח רעה. ולכן צריך להיות 'יודע נגן' וגם שהכלי שמנגן בו יהיה שלם כדי שהניגון יעשה הבירור.

אבן בהמשך שם כשמפרש את הפסוק "אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי" אשיחה ויחפש רוחי" מבאר שבירור הנקודות טובות, הוא בחינת ניגון במובן רוחני, כי

שאנו מזמרים ומודים ומשבחים להשי"ת על המעט טוב שזיכה אותנו לעשות ואין אנו מייחסים את הטוב אל עצמנו, שאנו עשינו אותם, אלא השי"ת זיכה אותנו בהם [עיי' מאמר 'אמור אל הכהנים' (לקו"מ סי' ב) "שכל המעשים טובים שלנו וכל התפלות הכל מאתו"].

ואדרבה כל מה שיידע האדם שפלותו כן תגדל שמחתו. כי האנוכיות הוא מסך המבדיל בין קדושת ישראל לבין השי"ת [כמובא בספרים על דרך המליצה בפסוק (דברים ה, ה) "אנכי עומד בין ה' וביניכם"], שעל ידו נחשך ונעלם מן האדם אור קדושת נשמתו וממילא אינו יכול לשמוח באמת. אבל ככל שהוא שפל יותר ומבטל האנוכיות, מתגלה ומתגדל אצלו השמחה יותר.

ודוק בלשון רבינו שם [במאמר 'אלקים אל דמי לך'] שצריך לשכוח ממה שהוא עמל ויגע אלא רק לזמר ולהודות לה' שבגודל טובו וחסדו זיכה אותנו לנקודות טובות הללו. שבאמת אין זה מצדינו אלא מוכרחים אנו בזה מצד קדושת נשמתינו, וכל מה שאנו שפלים בעינינו ואין תולים המעשים טובים בעצמינו אלא בחסדי השי"ת עי"ז השמחה יותר גדולה ויכולים עי"ז להתפלל ולמשול בתפילתנו.

(ז) על ידי שאינו מניח להפיל את עצמו ומחיה את עצמו במה שמחפש ומבקש ומוצא בעצמו איזה נקודות טובות וכו' ואז הוא יכול להתפלל ולזמר ולהודות לה'. ומבואר להלן דהצדיק הוא יודע לעשות הניגונים כי הוא מלקט את הנקודות טובות שבכל אחד ישראל והוא יכול להיות שליח ציבור ולהתפלל לפני העמוד, כי מתפלל עם

כלשון רבינו ז"ל 'בוודאי ראוי להאדם להגדיל שמחתו מאד בכל נקודה ונקודה טובה מקדושת ישראל שמוצא בעצמו. וזוהי שמחה שלמה ואמיתית, כי במעשה השי"ת אין שום פגם וחסרון. [לעומת זה השמחה במעשינו מצד עצמנו, היינו כי 'אני עשיתי', הרי יש כנגדם הרבה מעשים רעים שעשיתי [רח"ל מעתה]]. וגם המעשים טובים עצמם שעשינו, הלא הם מעורבים ומלאים פגמים וחסרונות ואין שייך לשמוח בהם שמחה שלמה ואולי אין שייך לשמוח בהם כלל]. אבל כאמור, שמחתנו היא על שאנו עם סגולה שבחר בנו השי"ת מכל העמים, וקודשא בריך הוא ואורייתא וישאל כולא חד. וזהו עוצם גדולת השמחה 'שלא עשני גוי', שנתן בנו השי"ת נשמה טהורה מן העליונים. ושמעתי ממו"ח הגה"צ רבי גדליהו אהרן קעניג זצ"ל רמז לדבר בפסוק (תהילים צב, ה) "כי שמחתני ה' בפעליך", בפעליך דייקא.

ואף שלעת עתה החומר והגשמיות מכסה ומעלים את כל זה, בבוא העת יתגלה גודל קדושת ישראל מצד עצמותם וגודל אחדותם עם השי"ת ואז תהיה השמחה הכללית השלמה של 'ישמח ה' במעשיו' ו'ישמח ישראל בעושיו' שמחה אמיתית ונצחית, ושמחה זו תהיה שכרנו בעולם הבא. [עיי' סוף תענית, מדרש הנעלם (זוהר וירא קיד.), ספר 'כוכבי אור' (ששון ושמחה ג) ספר 'מים עמוקים' (מאמר בחצוצרות סי' ה)].

וזוהו המכוון לשמוח בשמחת קדושת ישראל שיש בנו מצד עצמותנו וקדושת נשמת חלק אלוך ממעל שבנו. וחיפוש ומציאת הנקודות טובות אינו אלא אמצעי לגלות את קדושה עצמית זו שבפנימיותנו. וזה מה שביאר רבינו בפסוק 'אזמרה לאלקי בעודי'

כל הטוב של כל הציבור. כי התפלה שכל אחד מתפלל הוא בחינת הטוב שבו מתפלל. וב'ביאור הליקוטים' מבואר שזה סוד בנין והקמת המשכן [שנעשה על ידי משה] על ידי בירור הנקודות טובות שבישראל, כמבואר ב'ליקוטי הלכות' (השכמת הבוקר א), כי המשכן הוא בית התפלה.

ויובן עם זה מה שאומרים בתפלה "כי אתה שומע תפלת כל פה", כי כל אחד ואחד מישראל יש לו חלק בתפלה כפי הנקודות טובות שבו. וכלשון רבינו דאפילו רשע גמור 'איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצוה או דבר טוב'. וכפי הנקודות טובות כן יש לו חלק בתפלה והש"ת שומע תפלתו.

יח) אבל כשהוא מחיה את עצמו על פי העצה הנ"ל וכו' אזי הוא יכול להתפלל ולזמר וכו' וזה בחינת אומרה. לפום ריהטא נראה שהיכולת להתפלל שתלוי בבירור הנקודות טובות הוא פועל יוצא מכך שמתחזק ומחיה עצמו להיות בשמחה וממילא יכול להתפלל כי כשהאדם בעצבות קשה לו להתפלל. אמנם בהמשך המאמר נראה בעליל שעבודת התפלה היא חלק ממהות ועצמות עבודת הבירור, כלשון רבינו להלן דרך 'מי שיכול לעשות נגונים הנ"ל דהיינו שיכול לדון את כל אדם לכף זכות, אפילו את הקלים והרשעים כי משתדל לחפש ולבקש למצוא בכלם נקודות טובות כנ"ל שעל ידי זה נעשין נגונים כנ"ל, זה הצדיק שאוחז במדרגה זאת הוא יכול להיות חזן ושליח צבור, דהיינו להתפלל לפני העמוד'. כי השליח צבור צריך שיהיה בו בחינה שיהיו כל הנקודות טובות של המתפללים ויהיו נכללין בו בעת התפלה.

וב'ביאור הליקוטים' מבאר שעבודת התפלה של הצדיק עם הטוב של כל

ישראל הוא ענין אחד עם המבואר לעיל במאמר שעבודת התפלה של כל אחד ואחד הוא כפי בירור הנקודות טובות שלו. ופשיטא שאצל הצדיק אין שייך לומר דהקשר של התפלה עם הנקודות טובות הוא עקב הקושי להתפלל מחמת שרואה ריחוקו מהש"ת. גם מלשון רבינו שהצדיק 'יעמוד ויתפלל עם כל הטוב הזה' משמע שהנקודות טובות הם חלק מעצם התפלה. ומובן מזה שגם התפלה הפרטית של כל אחד הוא הטוב שמברר אצל עצמו. [ועיין ב'ביאור הליקוטים' שם ד"ה אינו יכול להתפלל]. היינו שתפלתו של האדם נובעת מעצם הטוב שבו בבחינת 'הוא תהלתך והוא אלוקיך' המבואר במקום אחר (לקו"מ סי' ט). עיין גם במאמר 'כי תעבור במים' (לקו"מ סי' עג) שהאות אל"ף שבתיבת 'אני' הוא האדם המתפלל והוא מלשון 'אלופינו מסובלים', אלופינו היינו הצדיקים וכל אחד מישראל נקרא צדיק שנאמר 'ועמך כולם צדיקים'. ולכן מכנה רבינו את המתפלל בשם צדיק, כי כאמור תפילת ישראל נובעת מנקודה זו של הטוב המבורר ששם הוא בחינת צדיק.

עוד מרמז ב'ביאור הליקוטים' שדברי רבינו להלן שהצדיק בונה משכן על ידי בירור הנקודות טובות שייך לסוד התפלה, כי המשכן הוא בית התפלה. ויתבאר היטב עם דברי רבינו במאמר 'אמור אל הכהנים' (לקו"מ סי' ב) שכל תפלה של כל אחד מישראל הוא אבר מהמשכן. והצדיק בחינת משה הוא מקים את המשכן על ידי שמקבץ כל התפלות ומכניס כל שייפא ושייפא לדוכתא. וב'ליקוטי הלכות' (השכמת הבוקר א) מבאר שנדבות המשכן זהב וכסף ונחושת הם סוד הנקודות טובות של כל אחד שנתן נדבות לבו, היינו הנקודה הפנימית, שהיא בחינת האלקות שיש בלב כל אחד מישראל, וכבר התבאר לעיל

ז"ל שתפקידו היה להוציא את הציבור ידי חובת התפלה, היינו שהוא התפלל בקול והציבור שמעו ויצאו ידי חובתם. דבר זה אינו נוהג היום כלל. ועליו אומר רבינו שצריך שיהיה בעל דרגא גבוהה, שגם זה אינו נוהג בזמננו כלל, ומובא בשולחן ערוך לגבי הימים הנוראים בלבד שהש"ץ יהיה בר מעלה וגם זה אינו לעיכובא. ורבינו מגלה סוד הדבר שהכוונה לצדיק היודע להעלות עם תפלתו את תפלות המתפללים עמו בתוך תפלות כל בית ישראל [והוא ענין ההתקשרות לצדיק לפני התפלה, המבואר במאמר 'אמור אל הכהנים' (לקו"מ סי' ב)]. ולכן נקרא 'שליח ציבור' כי הוא שלוחם להעלות תפילתם לעילא. כי באמת כל אחד מישראל ראוי שיתפלל בתכלית הזכות עד שתעלה תפילתו למקומה, אלא מחמת המחשבות והבלבולים הבאים בתוך התפילה מפני חטאינו וגסות חומרינו אין איתנו יודע עד מה, לכן אנו עושים את הצדיק לשליחנו, בבחינת 'שלוחו של אדם כמותו', לזכך ולטהר את תפלותינו ולהעלותם למקומם. וזה מה שאומר רבינו שצריך שיהיה בו בחינה גבוהה כזו שיהיו כל הנקודות תאבים אליו ונכללין בו. ורבינו מגלה שהצדיק זוכה ל'בחינה זו' על ידי שיודע ללקט כל הנקודות טובות שבכל ישראל ויכול לדון את כל אדם לכף זכות אפילו את הקלים והרשעים, כי הוא משתדל ועוסק בזה, לחפש ולבקש למצא בכלם נקודות טובות, כלשונו 'זו הבחינה הצריכה לשליח צבור ההגון באמת שיהיו כל הנקודות טובות תאבים אליו ויהיו נכללין בו, כי הוא יכול לקבץ כל הנקודות טובות שנמצא בכל אחד מישראל אפילו בפושעי ישראל'. ובזה הוא נשלח על ידם ומתפלל בשליחותם.

ותוא המבואר ב'ביאור הליקוטים' דמה שרבינו אומר בתחילת המאמר

(אות יז) שהתפלה של כל אחד קשורה אל נקודת לבו הפנימית.

ועיין שם במאמר 'אמור אל הכהנים' (אות ו) דהתורה שאדם לומד לשמור ולעשות הם ניצוצי נשמות המתלבשים בתוך התפלה ומובאים לצדיק הדור שבונה מהם משכן. ונראה מהלשון 'כל התורה שאדם לומד לשמור ולעשות' דגם המעשים שהאדם שומר ועושה על ידי לימודיו, גם הם באים ומתלבשים בתוך התפלה. וזה ענין הנקודות טובות שמתקשרים עם התפלה כפי המובן כאן ומכולם יחד נבנה המשכן.

והנה כבר התבאר לעיל (אות א) דבירור הנקודות טובות הוא גילוי קדושת האלקות השורה בלב, כלשון רבינו הקדוש 'להגדיל שמחתו מאד בכל נקודה ונקודה טובה מקדושת ישראל שמוצא בעצמו'. והוא החלק אלוק שיש בכל אחד מישראל [כי קודשא בריך הוא וישראל וכו' חד הוא]. וכמבואר ב'לקוטי הלכות (השכמת הבוקר א) על פסוק "הקיצותי כי ה' יסכני" שהנקודה שבכל אחד הוא בחינת האלקות שבו. והנה זוהי מהותה של התפלה שעליה נאמר (דברים י, כא) "הוא תהלתך והוא אלקיך", שתפלת האדם אל השי"ת הוא דבקות בחינת האלקות שבו לשרשה. כלשון רבינו (לקו"מ תנינא סי' פד) "שעיקר התחברות ודבקות להשי"ת הוא על ידי התפלה" וכמבואר שם שתפלה הוא לשון התחברות ודבקות. נמצא שתפלה כראוי תלוי בבירור הנקודות טובות שאז מאיר חלק האלקות שבו שבזה תלוי התפלה.

(יט) ודע שמי שיכול לעשות אלו הנגונים וכו' הוא נקרא שליח צבור. נראה דרבינו מתכוון ל'שליח ציבור' המובא בדברי חכמינו

[לגבי עבודת הכהן גדול ביום הכיפורים] (יומא יט:): "מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבר ושלוחי דידן מצו עבדי". דשליחות שייכת רק בדבר שהאדם עצמו יכול ומחוייב לעשותו. ובוודאי שדבר זה מתקיים על ידי שאנו בעצמנו עוסקים בחיפוש וגילוי וליקוט הנקודות טובות שבתוכנו בתוך המצוות והמעשים טובים שלנו, כדברי ה'ביאור הליקוטים' שזה בבחינת 'באתרותא דלתתא אתער לעילא' שהוא ענין שליחות, והצדיק נעשה שליחנו לגמור הדבר בשלימות.

(כ) שאז קראו השי"ת והתחיל לדבר עמו מהמשכן ועל כן משם מתחילין התינוקות. מבואר ברש"י (ויקרא א, א ד"ה מאהל מועד לאמר) שהקריאה היתה מבין שני הכרובים. כי שני הכרובים מרמזים על קודשא בריך הוא וכנסת ישראל ושם שורש חיבת הקב"ה וישראל, כדאיתא בגמ' (יומא נד.) שבבוא כלל ישראל ליראות פני ה' ברגלים היו מגוללין את הפרוכת ומראין להם את הכרובים כשהם מעורים זה בזה ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום. כי שני הכרובים מרמזים על הקב"ה וכנסת ישראל. וזה מורה על קדושת ישראל דקביעא וקיימא ואינה בטלה לעולם, אפילו כשאינם כדבעי להיות. שזה הסוד שבעת החורבן כשהוציאו האויבים את הכרובים היו גם מעורים זה בזה כבזמן שעושים רצונו של מקום. כי בעת הפירוד מתגלה האהבה החבויה והנסתרת שאינה בטלה לעולם. [עיי' אריכות דברים בזה בספר 'מענים בנחלים' על מאמר 'אקרוקתא' (ח"א סעיף כה) ומה שהבאנו מספר 'ראשון לציון' מבעל האור החיים הקדוש על שיר השירים (שם סעיף נב). וכדאיתא בגמ' (שבת פח:): 'ועדיין חביבותא הוא גבן' אפילו כשחטאו בעגל. וזה סוד קדושת הבל פה תינוקות של בית רבן,

שעבודה זו שייכת לכל אחד ואחד לחפש ולמצוא נקודות טובות הן באחרים והן בעצמו, זהו רק בחינת 'אתערותא דלתתא' לעורר את הצדיק לעסוק בתיקונו, כי שלימות הדבר יכול להיעשות על ידי הצדיק הגדול בלבד.

ונראה שרבינו מגלה לנו כאן סוד השליחות בתורה, מה שקבעו חכמינו ז"ל ד'שלוחו של אדם כמותו', שאדם יכול למנות שליח שיעשה במקומו דבר המוטל עליו לעשות, כגון לקדש אשה או להקדיש נכסיו ועוד. דלכאורה הדבר מוטל עליו לעשותו וכיצד זה מתקיים על ידי אחר שנעשה במקומו 'כמותו'.

ורבינו מגלה כאן דכל אחד מישראל יש בפנימיותו נקודה עצמית שהיא דעתו ורצונו האמיתי, ובכח הזה הוא יכול לקדש אשה ולהקדיש נכסיו וכו', היינו להחיל קדושה על שום דבר על ידי דיבורו. וחדשה התורה שאיש ישראל אף יכול למנות שליח ולהעביר לו כח זה שיהיה כמותו לעשות הדבר במקומו, כי מוסר לו פנימיות דעתו ורצונו בענין זה. והשליח מקבל הכח לעשות הדבר כמותו ממש. ומה ינעמו עם יסוד זה, דברי חכמינו שאמרו ד'אין שליח לדבר עברה', כי הלא כל עבירה נעשית בוודאי בניגוד לרצון הפנימי של איש ישראל, כדברי הרמב"ם. עיי' לעיל (אות א) נ"ד].

והתפלה שכל מהותה היא הנקודה הפנימית שהיא עצמות האדם, כמו שנתבאר לעיל (אות יח). לכן ביאר רבינו שצריך שהנקודות טובות יהיו תאבים להכלל בצדיק שאז נעשה שליח ציבור ושלוחו של אדם כמותו. והנה בדיני שליחות אומרת הגמרא

דייקרא אל משה וכו' מאהל מועד', היינו הקול היוצא מבין שני הכרובים, כמו שכתוב (במדבר ז, פט) "וישמע את הקול וגו' מבין שני הכרובים" דכרובים הם מלשון 'כרביא' (עיין סוכה ה:), היינו תינוקות. וכן מבואר בזוהר (הקדמה א:). וזהו שמבואר במאמר שמשם מקבלים התינוקות את ההבל פה שאין בו חטא.

ואיתא במדרש תנחומא (נשא כה הוצאת בובר) "אמר רבי יהודה בר סימון יום שהוקם המשכן נכנס משה והיה שומע קול הדר קול נאה קול משובח, אמר משה (תהלים פה, ט) 'אשמעה מה ידבר האל', בקושי הוא מדבר, ברחמים הוא מדבר. אמר לו הקב"ה שלום אני מדבר להן, אין בלבי על בני, שנאמר 'כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו ואל ישובו לכסלה'". והנה במאמר משמע שקול זה הוא כפי שאנו כאן בעולם הזה דנים לכף זכות. ומובן שזה בבחינת 'באתערותא דלתתא אתער לעילא', שכאשר אנו דנים את ישראל לכף זכות אף הקב"ה דן את בניו לכף זכות. וזהו 'אין בליבי על בני'. ואפשר דהיינו המבואר במאמר שכשדנים לכף זכות יכולים להתפלל, היינו שהתפלה מתקבלת.

כב) ועל כן התינוק כשמתחיל לקרות ולהכנס בתורה הוא מתחיל מן ויקרא אל משה וכו' כי ויקרא מדבר מגמר הקמת המשכן שאז קראו השי"ת והתחיל לדבר עמו מהמשכן ועל כן משם מתחילין התינוקות כי משם מקבלין הבל פיהם כנ"ל ומשם מתחילין לקרות ולהכנס לתוך התורה. הנה במדרש שרבינו מביא מבואר טעם אחר מדוע מתחילין ויקרא, כדי שיבואו טהורים ויתעסקו בטהורים.

היינו הקדושה העצמית של ישראל ודבקתם בקודשא בריך הוא, סוד דבקות הכרובים זה בזה. וזה שורש הנקודות טובות של ישראל. וקריאת הנבואה למשה שיצווה את בני ישראל מורה על דיבוק הכרובים, כמובא ברש"י (ויקרא א, א ד"ה לאמר) "בשבילכם הוא נדבר עמי". וזה שפירש רש"י (שם ד"ה ויקרא) דויקרא הוא לשון חיבה, היינו חיבת הקב"ה לכנסת ישראל הנרמז בחיבור הכרובים.

נמצא שכל נקודה טובה, היינו כל קיום מצווה ועשיית טוב שהאדם זוכה לעשות נמשך מבחינת חיבת הכרובים, היינו חיבת ודבקות הנשמה בשרשה. וכדברי רבינו במאמר 'בחצוצרות וקול שופר' (לקו"מ סי' ה) דהקב"ה הוא אחדות פשוט עם המצוות. ומבואר ב'ביאור הליקוטים' דזה סוד שמחת המצוות. הרי שבעת שהאדם מקיים מצוה הוא נדבק ומתאחד עם הקב"ה כפי ערך שלמות עשיית המצווה. וכידוע דמצוה הוא לשון צוותא וחיבור, היינו חיבור הכרובים.

כא) ועל כן התינוק כשמתחיל לקרות ולהכנס בתורה הוא מתחיל מן ויקרא אל משה וכו' כי ויקרא מדבר מגמר הקמת המשכן. והקמת המשכן על ידי משה תלוי בעיקר בזה שהצדיק [משה] מחפש ומבקש ומברר הנקודות טובות שבכל אחד מישראל, כמבואר ב'ליקוטי הלכות' (השכמת הבוקר א). ואפשר דלכן פרשת ויקרא עוסקת בהקרבת הקרבנות במשכן, שענינה בירור רוח האדם מרוח הבהמה, כידוע. בחינת (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן מן הבהמה", 'מכם מן הבהמה' היינו מן הבהמה שבו, רוח טובה מרוח נכאה.

וב'ביאור הליקוטים' מבאר שקול התינוקות המבואר במאמר הוא הוא הקול

ויש להבין בדברי המדרש הלא כל התורה כולה טהורה היא וגם קדושה ומאי שנא 'ויקרא'. כן צריך ביאור הקשר בין 'הבל פה של תשב"ר' לעבודת החיפוש והבירור של הנקודות טובות והשמחה בהם, שבזה מפריד הטוב מהרע ויוצא מכף חובה לכף זכות, המבואר במאמר.

הנה כבר התבאר לעיל (אות א) דהטוב של האיש הישראלי הוא מצד מהותו ושרשו והוא סוד האלקות שיש בלב כל איש ישראל שהוא נצחי ואינו בטל לעולם, [כן מבואר להדיא ב'לקוטי הלכות' (השכמת הבוקר א, ב) דהנקודה טובה היא בחינת אלקות ממש]. לעומתו הרע שאצל איש ישראל הוא דבר חיצוני שדבק בו אך סופו להתבטל [כלשון האור החיים הק' על פסוק (במדבר כג, כא) "לא הביט און בעקב" שהחטא אינו 'אלא לכלוך העובר על ידי רחיצה והדחה']. וזהו סוד קדושת ההבל פה של תינוקות של בית רבן אשר חכמינו ז"ל הפליגו כל כך בחשיבותה עד שאמרו שאין העולם מתקיים אלא בזכותה.

וזה מה שאמרו בגמ' (שבת קיט:): "אמר ריש לקיש וכו' אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן. אמר ליה רב פפא לאבבי דידי ודיך מאי. אמר ליה אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא". דלכאורה מה הוא ערך תורתן של תינוקות של בית רבן לעומת קדושת תורתם של רב פפא ואבבי, אמוראים הקדושים שרפי מעלה. ועוד איך קראו על עצמם הבל שיש בו חטא. אמנם ידוע ביאורו של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זיע"א בדברי הפסוק (קהלת ז, כ) "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא

יחטא", דחטא הוא לשון חסרון, כלשון הכתוב (מלכים א-א, כא) "והייתי אני ובני שלמה חטאים", כי אפילו כל מה שהצדיק הגדול עושה מצד בחירתו עדיין הוא בגדר חסרון לערך המדרגה הגבוהה ממנו כי אין סוף למדרגות הקדושה. ועיין מאמר 'חותם בתוך חותם' (לקו"מ סי' כב) שהצדיק הגדול מתבייש מהשי"ת בעצמו, כי הקב"ה מקיים כל התורה ומה ערך לתורתו ומצוותיו כלפי תורתו ומצוותיו של הקב"ה בעצמו. והנה כל זה הוא כשאנו מעריכים את התורה והמצוות מצד האדם העושה אותם מצד עצמו ובבחירתו, אך קדושת הבל פה של תשב"ר שאינו מצד הבחירה אלא מצד קדושת האלוקות שבתוכם שהיא סוד הקדושה הפנימית שבכל אחד מישראל, אין שייך לומר בה חסרון כי הוא מעשה השי"ת בעצמו כביכול. וזה שאמר ריש לקיש שקיום העולם הוא מצד קדושה העצמית של ישראל, בחינת קדושת הבל פה של תשב"ר. ועל זה שאל רב פפא לאבבי דידי ודיך מאי, היינו מה עם קדושת התורה שלי ושלך שסגלנו תורה בכח בחירתנו, הלא בוודאי היא גדולה במעלה מאד. והשיב לו 'אינו דומה הבל פה שיש בו חטא להבל פה שאין בו חטא', כי מה שבא מצד האדם מכח בחירתו יש בו חסרון. וקיום העולם הוא על עצמות קדושת ישראל שאין בה שום חסרון והיא מתגלית בקדושת הבל פה של תינוקות של בית רבן דייקא. כי קדושת הבל פה של תינוקות של בית רבן היא קדושת העצמות של ישראל, שורש קדושת ישראל ודבקוטים בקדוש ברוך הוא, שעל זה מורים הכרובים [שהיו פניהם כרביא - כתינוקות] והיו מחוברים פניהם איש אל אחיו, 'כמעט איש ולויות', המורה על חיבת ודבקות הקב"ה וכנסת ישראל [כמבואר בגמ' (יומא נד, בבא בתרא צט). ועיין לעיל (אות כ)].

הקרבות המבררים ומגלים פנימיות קדושת וטהרת ישראל.

כג) ועל כן התינוק כשמתחיל לקרות ולהכנס בתורה הוא מתחיל מן ויקרא אל משה. זה לשון קדשו של מוהר"א בר"ן ב'ביאור הליקוטים' "כי זה הקול בעצמו שקרא השי"ת הוא בחינת קול התינוקות וכו' והוא מקור התורה כי על ידי זה הקול קיבל משה כל דיני התורה באהל מועד כידוע. ועל כן מזה דייקא מתחילין התינוקות לקרוא בתורה, כי זה בעצמו הוא בחינת הקול והתורה של התינוקות שנתגלה בהמשכן". נמצא שקריאה זו [של ויקרא ה' אל משה] שהיא קריאה של חיבה בין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל, היא קריאה נצחית המתלבשת בקול קריאת התינוקות ולימודם הוא בחינת תורת ה' ממש וממנה הם מקבלים קדושת הבל פיהם. ולכן מכנה רבינו את לימודם בשם קריאה 'כשמתחיל לקרות ולהכנס בתורה'.

עוד מבאר עם זה מוהר"א את דברי הזוהר (הקדמה א:) שעל ידי קלא דינוקא מתקיימים כל החייבים והרשעים שלא יהיו נאבדים. כי זה הקול נמשך מהמשכן והכרובים שנבנה על ידי הצדיק היודע לנגן וללקט את כל הנקודות טובות של הרשעים ודן אותם לכף זכות ומוציא אותם מכף חובה לכף זכות וממתיק הדינים מעליהם. ונראה שמרמז דקול התינוקות [שהוא קול התור המבואר בזוהר שם] הוא סוד קול הנגינה הממתיק את הדינים מעל החייביא.

והיינו המבואר בזוהר (שם) דהמתקת הדינים נעשה בזכות האבות הקדושים. כי זכות האבות הוא סוד קדושת עם ישראל המתגלה על ידי החיפוש ומציאת הנקודות טובות והשמחה בהם. וכן הוא להדיא בדברי

והתינוקות שהבל פיהם קדוש וטהור, על ידי לימודם מעוררים ומגלים סוד קדושת ישראל מצד עצמותם ופנימיותם שאינו תלוי במעשיהם כלל, וגורמים על ידי זה המתקת הדינים וביטול הגזירות וקיום העולם.

וזה סוד הקרבת קרבן לכפר על חטאים, כי החטא הוא לכלוך חיצוני היורד על ידי רחיצה והדחה [כדברי ה'אור החיים' הק' דלעיל]. ולכן הקרבן הוא כפרה, לשון קינות, כפירוש רש"י (בראשית לב, כא ד"ה אכפרה). כי עצמותנו ומהותנו בפנימיותינו הוא קדוש וטהור, סוד הכרובים שבמשכן. לכן הקרבות קרבין במשכן ששם הכרובים.

ולכן נאמר בקרבן (ויקרא א, ג) "יקריב אותו לרצונו", וכדפירש רש"י (שם) 'מלמד שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני'. וכביאורו של הרמב"ם [הובא לעיל (אות א)] דהאיש הישראלי בפנימיותו רוצה לקיים כל המצוות ויצרו הוא שכופה אותו לבטלם, וכשמכים אותו נחלש היצר ואנן סהדי דאמירתו 'רוצה אני' היא רצונו האמיתי הפנימי. והרצון הפנימי הזה הוא סוד ההבל פה שאין בו חטא, שמתגלה בהקרבת הקרבות, כדאיתא ב'ליקוטי הלכות' (השכמת הבוקר אות ו-ז) דהקרבן הוא בירור הטוב מן הרע, בחינת (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם מן הבהמה", 'מכם - מן הבהמה', רוח האדם היינו הטוב שבפנימיות ורוח הבהמה היינו הרע והחומריות. ועל כן דבר זה נעשה במשכן ובבית המקדש במקום משכן הכרובים.

ובזה מבואר היטב לימוד פרשת הקרבות עם התינוקות, 'יבואו טהורים' בהבל קדושת פיהם 'ויעסקו בטהורים' פרשת

מאמר 'אקרוקתא' (לקו"מ סי' ג) דחזן מרמז לנבואה. ובמאמר 'ויהי מקץ - זכרון' (שם סי' נד) דהנקודה טובה היא בחינת רוח נבואה].

וכבר התבאר לעיל שהנקודות טובות שבישראל הוא מצד עצמות קדושתם ושרשם שמשם נמשך קדושת ההבל פה של תינוקות של בית רבן.

הנה מוהרנ"ת ב'לקוטי הלכות' (השכמת הבוקר א [המיוסד על מאמר זה] אות יב) מבאר את הפסוק (דניאל יב, ג) "ומצדיקי הרבים ככוכבים" על הצדיקים הגדולים היודעים ללקט את הנקודות הטובות של ישראל, זה לשונו "מצדיקי הרבים היינו צדיקי הדור שדנים את הכל לכף זכות וכו' ועל ידי זה נכנסין אפילו פושעי ישראל באמת לכף זכות. וזהו בחינת כוכבים, כי הכוכבים הם בחינת נקודות, כי זה הפסוק ומצדיקי הרבים מדבר שם וכו' שבעקבות משיחא בסוף הקץ שאז יתגבר הסטרא אחרא כידוע ואז יהיה גודל הבירור והצירוף, בחינת יתבררו וכו' ואזי יהיה עיקר התיקון על ידי מצדיקי הרבים היינו על ידי הצדיקים שידונו את הכל לכף זכות וימצאו נקודות טובות אפילו בהפחותים מאד מאד, שזהו עיקר עבודת הצדיקים ועל ידי זה דייקא יבא משיח במהרה בימינו וכו' כי עיקר התיקון והגאולה בקץ האחרון יהיה על ידי בחינה זו על ידי בחינת הנקודות טובות הנ"ל שהם בחינת כוכבים".

ועתה בא וראה מה נמלצו דברי חכמינו ז"ל (כבא בתרא ח:): "מצדיקי הרבים ככוכבים אלו מלמדי תינוקות". והן הן דברי רבינו אשר ה'חזן' היינו הצדיק היודע ללקט הנקודות הטובות שבישראל, הוא 'רואה היכן התינוקות קוראים' כי הוא המשפיע בהם סוד קדושת הבל פיהם.

רבינו במאמר המתחיל 'מענין אמירת תהילים' (לקו"מ תנינא סי' קכה) העוסק בתיקוני מאמר זה, זה לשונו "כי צריכין לדון את עצמו לכף זכות ולמצוא בעצמו איזה זכות ונקודה טובה וכו' עוד אמר לו רבנו ז"ל הלא בבוקר אנו אומרים בתחילה מה אנו מה חיינו וכו' ואנו מקטינים עצמנו מאד ואחר כך אנו אומרים אבל אנחנו עמך בני בריתך וכו', שאחר כך אנו מחזקים עצמנו ומרימים את עצמנו ואנו מספרים את גדולתינו ומתפארים שאנחנו עמו בני בריתו זרע אברהם יצחק ויעקב". הרי שהיותנו בני אברהם יצחק ויעקב, שזהו קדושת היהדות, הם הם נקודות טובותינו. ומסיים שם "ועיין מזה בספר הראשון סי' רפב על פסוק אזמרה לאלקי בעודי".

כד) ועל כן התינוק וכו' מתחיל מן ויקרא אל משה שהוא אלף זעירא. מובא בספרים [עייין 'ספר התמונה' לרבי ישמעאל כהן גדול (תמונת א' וב')] שהאלף זעירא מרמז על הכרובים שהם 'אנפי זוטרי'. כי אות א מורכב משלשה קווים, שני יודין וואו. שני היודין מרמזים על הכרובים והוא רומז על הקול היוצא מבין שני הכרובים [כי ואו הוא בחינת קול כידוע, עייין מאמר 'אקרוקתא' (לקו"מ סי' ג)]. והאלף שהוא זעירא היינו רמז לתשב"ר. וכבר הובא לעיל (אות יח) דברי רבינו (לקו"מ סי' עג) שהאות א רומז לאדם המתפלל, והתבאר דהוא רמז למתפלל דייקא, כי התפלה נובעת מהנקודה הפנימית הזכה והנקיה.

כה) וזהו סוד מה שאמרו רבותינו ז"ל במשנה באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קוראים וכו' היינו מי שיכול לעשות הננונים וכו' הוא רואה ויודע היכן התינוקות קורין. במאמר זה מכנה רבינו את הצדיק הגדול בשם 'חזן' כי הוא יודע נגן על ידי לקיטת הנקודות טובות שבכל ישראל. [עייין

חיבור סיום ליקוטי מוהר"ן (חלק א) לתחילתו

יזהירו כזוהר הרקיע] שהם הצדיקים היודעים סוד קדושת נשמות ישראל בשרשם ויודעים ללקט כל הנקודות טובות שבכל ישראל ולדונם לכף זכות עד שיתבטלו הדינים והקטרוגים ותהיה הגאולה.

והיינו 'והמשכילים יבינו' היינו רשב"י והצדיקים שבבחינתו היודעים סוד פנימיות קדושת נשמות ישראל ויודעים לדון את כולם לכף זכות, לקיים 'ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד' ולהביא על ידי זה את הגאולה. וזה גופא סוד ספר הזוהר שמגלה פנימיות קדושת ישראל.

והנה הגמ' (שבת לג:) מספרת עובדא דרשב"י ורבי אלעזר בנו דטשו במערתא, לאחר תריסר שני "נפקו, חזו אינשי דקא כרבי וזרעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם, חזרו למערתכם". לאחר תריסר ירחי "נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר, הוה מסי רבי שמעון, אמר לו בני, די לעולם אני ואתה. בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות, אמרו ליה הני למה לך. אמר להו לכבוד שבת. ותיסגי לך בחד. חד כנגד זכור וחד כנגד שמור. אמר ליה [רבי שמעון] לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל. יתיב דעתייהו".

הנה ביציאתם פעם ראשונה מהמערה כשראו בני אדם העוסקים בעניני עולם הזה, לא

מוהרנ"ת ז"ל שרבינו הק' הפקיד בידו את כתיבת והדפסת ספרו הק' הציג בתחילת הספר את המאמר המפורסם 'לכו חזו' העוסק בגדולתו של רבי שמעון בן יוחאי, אשר הבטיח שלא תשתכח התורה מישראל בזכות ספר הזוהר הקדוש ובחיבורא דא דאיהו ספר הזוהר יפקון ביה מן גלותא. רשב"י אמר זאת כמענה לרבותינו שאמרו 'עתידה תורה שתשתכח מישראל', כי הם ראו ברוח קדשם שבאחרית הימים תתגבר הסטרא אחרא מאד מאד ה"י, עד שתצליח להעלים לגמרי סוד פנימיות קדושת ישראל וזהו שכחת התורה. ובא רשב"י והבטיח שלא תשתכח ובשביל זה הכין את ספר הזוהר הקדוש שיתפרנסו ממנו בדרא בתראה ומכוחו לא יעלה ביד החיצונים להעלים סוד קדושת ישראל. אדרבה עם התגברות הקליפות תגבר לעומתם סוד קדושת ישראל אשר בשרשם עד שיזכו על ידי זה למיפק מגלותא ברחמי.

ועיין בזוהר שם (נשא קכד:) זה לשונו "כגוונא דא יתעביד לנסאה לון לישראל בפורקנא בתרייתא, הדא הוא דכתיב (דניאל יב, י) "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים", דאינון מסטרא דטוב וקיימין בנסיונא "והרשיעו רשעים", אינון מסטרא דרע וכו' "והמשכילים יבינו" מסטרא דבינה דאיהו אילנא דחיי, בגינייהו אתמר (שם פסוק ג) "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע", בהאי חבורא דילך דאיהו ספר הזוהר וכו' יפקון ביה מן גלותא ברחמי".

ועיין לעיל (אות כד) דברי מוהרנ"ת ב'ליקוטי הלכות' בסוד הפסוק 'ומצדיקי הרבים ככוכבים' [שהוא המשך הפסוק 'והמשכילים

יכלו לסבול זאת. כדברי רשב"י (ברכות לה:):
 "אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע
 בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש
 בשעת דישה וזורח בשעת הרוח, תורה מה
 תהא עליה". וכי לכך נברא העולם. לכן
 הקפידו מאד עד שבכל מקום שנתנו עיניהם
 נשרף. ונראה שבאותן י"ב חודש שחזרו
 למערה, השיגו סוד שורש קדושת ומעלת
 נשמות ישראל וביציאתם ראו גודל קדושת
 נשמות ישראל עד שאפילו בשפלותם
 וקטנותם חביבים עליהם המצוות. ועל טענת
 'איך יתקיים העולם' אמר רבי שמעון לרבי
 אלעזר 'די לעולם אני ואתה', וכדפירש
 רש"י "די לעולם - בעוסקי תורה אני
 ואתה". היינו כדברי מוהרנ"ת שכל קיום
 העולם הוא על ידי הצדיקים הגדולים

המעוררים קדושת נשמות ישראל על ידי
 שמלקטים הנקודות טובות ועל ידי זה
 יתבררו מעט מעט ויזכו לשוב בתשובה
 ויגאלו בגאולה השלמה ואז יהיו כל ישראל
 בדרגא זו. ויתקיימו אז דברי רשב"י (ברכות
 שם) "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום
 מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר
 ועמדו זרים ורעו צאנכם".

ועיין מה שביארנו בזה בספר 'מענינים
 בנחלים' על מאמר 'אקרוקתא' (לקו"מ
 סי' ג) [המיוסדת על סוד הנגינה ויש לה
 שייכות למאמר זה] על דברי רבינו שם
 במשנה 'עשה לך רב וכו' והוי דן את כל אדם
 לכף זכות'. [גם עיין שם ביאורים הרבה
 במאמר 'אזמרה'].